Тема: “Агач – җимеше белән, кеше хезмәте белән матур”

Максат:

1. Укучыларны “Агач – җимеше белән, кеше хезмәте белән матур” дигән темага уйланырга мәҗбүр итеп тормышта үз урыннарын табарга ярдәм итү.
2. Укучыларның үз фикерләрен ачык, матур итеп башкаларга җиткерә, дәлилләп күрсәтә белүләренә ирешү.
3. Балаларда тырышлыкны тәрбияләү.

Дәреснең көтелгән нәтиҗәсе:

- Эшләрне күркәм итеп башкаручыларны Аллаһы Тәгалә сөяр икәнен аңлау.
- Булачак хөнәргә үз- үзеңне әзерләү ысулларын белү.
- Нәр эшне башлау алдыннан әүвәл Аллаһ ризалагын уйлауның асылын белү.

Эпиграф:

- *"Эш- кешенең гомерендә иң әһәмиятле нәрсә. Бөтен күңелсезлекләрдән, кайгылардан коткаручы бердән- бер чара- ул эш”* /Америка язучысы Эрнест Хемингуэй/
- *Нәр эшне башлау алдыннан әүвәл Аллаһ ризалагын уйла, алай булмаса, кылган эшләренең юкка чыгып заяга китә.* /Хикмәт иясе Локман Хәким/

Дәрес барышы

I. Уку мәсьәләсен кую.

- Әкиятьне тыңлагыз, ул бүгенге дәреснең темасын ачыкларга ярдәм итәчәк.

Ананың ике кызы булган. Берсе тырыш, хезмәт сөючән, икенчесе- ялкау. Беренчесе армый-талмый әнисенә булышкан, икенчесе- аз гына эшләп ала да, я уйный, я диванга ятып йокыга китә. Ыршып та караганнар аны- файдасы булмаган. “Бер көн булса да ял иттермисез мине!”- диеп зарланган.

Тылсымчы бабайдан киңәш сорагач, ул әнисенә кызын бер көн ял иттерергә кушкан һәм болай дигән: “Ялкауга менә шушы тылсымлы татлы чикләвекне бирерсең.Ул кызыңны бөтен эштән азат итәр: ни эшли, ни сөйли, ни уйлый, хәттә ашый да алмас- калак каптырып ашатырсыз- бер көнгә түзәрсез инде. Борчылмагыз- чикләвекнең тылсымы бер көнлек кенә- рәхәтләнеп ял итсен”.

“Эшсезлек ялкауны тырышлыкка йөрәтә алыр микән?”- диеп уйласа да, - энисе тылсымлы чикләвекне кызына биреп, аңа көне буе ял итеп, диванда ятарга рөхсәт иткән.И сөендә моңа кыз, и сөенде! Көне буе диванда ятып, күзләрен мөлт- мөлт китерүдән артык бер нәрсә эшли алмады, хәттә ашатуын калактан каптырып ашатканнар аны.

Икенче көнне ялкау кыз иң беренче тырып, эшкә тотынган: идән себергән, мичкә яккан, тәмле ботка пешергән. Әнисе:”Кызым, бераз ял ит”, - дигәнгә: “Кичә ял итеп арып бөттем. Көне буе ятып тырудан авыррак эш юк икән, әнием!”- диеп җавап биргән (Александра Лопатина.)

II. Дәреснең темасын ачыклау.

- Димәк, бүгенге дәреснең темасы... (Намуслы хезмәт турында).
- Әйе, укучылар, бүгенге дәресебезнең темасы: Агач – җимеше белән, кеше хезмәте белән матур.
- Әкияткә нинди исем куштыгыз? (Хезмәтсез яшәп булмый).
- Сез ялкау кызга нинди үгет- нәсыйхәт бирер идегез?/җаваплар/

III. Уку мәсьәләсен чишү.

1нче бирем “Хезмәт куймыйча гына яшәп буламы? Ни өчен?”
дигән сорауларга җавап табу.

2нче бирем ***Уен “Мин башлыйм, син дәвам ит”***
(мәкальләрне тәрбияче башлый, укучылар дәвам итә).

- Данның төбе – хөрмәт, хөрмәтнең төбе - хезмәт! Кеше хезмәте белән матур һәм хөрмәткә лаеклы. Яшәүнең бер мәгънәсе – хезмәт! Бу һәрвакыт шулай булган һәм шулай булачак та. Шуңа күрә дә халык телендә хезмәт турында бик куп мәкаләләр ишетергә була. Әйдәгез әле, укучылар, аларны искә төшерик. Мин сезгә мәкаләнең башын әйтәм, сез дәвам итегез.
- Уйлый торыгыз: кайсы мәкальне баядагы ялкау кызга киңәш итеп әйтер идегез?
    - Ялкау кеше- ярты кеше, уңган кеше- ... *алтын кеше.*
    - Ялкаулык- гомерне кыскартатырган ... *агу.*
    - Бер кечкенә ялкаулык зур ... *кайгыга китерә.*
    - Кем эшләми, ... *шул ашамый.*
    - Агач - җимеше белән, кеше - ... *хезмәте белән матур.*
    - Агачны яфрак бизәсә, кешене ... *хезмәт бизи.*
    - Аз сөйлә, күп ... *эшлә.*
    - Ашаганың белән мактанма, ... *эшең белән мактан.*
    - Бүгенге эшне иртәгәгә ... *калдырма.*
    - Ике уйла, бер ...*эшлә.*
    - Калган эшкә ... *кар ява.*
    - Карама кешенең сүзенә, кара... *эшенә.*
    - Маңгай тире эшнең сыйфатын... *яхшырта.*
    - Плансыз эш - ...*тозсыз аш.*
    - Син эшне сөйсәң, эш тә ...*сине сөяр.*
    - Сөйләп күрсәткәнче, ... *эшләп күрсәт.*
    - Хезмәт төбе -... *хәзинә.*
    - Хезмәте каты - ...*җимеше татлы.*
    - Яратмаган эш ...*авыр була*
- Кайсы мәкальне баядагы ялкау кызга киңәш итеп әйтер идегез? (*Агач җимеше белән, кеше - хезмәте белән матур. Син эшне сөйсәң, эш тә сине сөяр).*

3нче бирем ***Бер эксперимент нәтиҗәсе***.

- Хезмәтсез яшәп булмый диләр. Бу чыннанда шулаймы икәнен белер өчен, бер эксперимент нәтиҗәсе белән танышып китик:
- *15 ел элек Мәскәүдә бер гаҗәеп эксперимент уздырылган булган. Анда катнашкан 30 кеше бернәрсә эшләмәскә, бары тик 30 көне буена түшәктә ятып тырыга тиеш булган: ашар эчен дә тырырга рөхсәт булмаган- нәкъ алдагы әкиятьтәге шикелле.*
  Беренче атнада ук боларга чыдамыйча, 13 кеше экспериментган чыга һәм аның ахырына кадәр бердән- бер кеше генә барып җитә. Экспериментның нәтиҗәсе: хәрәкәтсезлек кешенең сәләмәтлеген никъ какшата. Бөтен приборлар, анализлар күрсәткечләре шуны раслый.
- Ни өчен, сезнеңчә, хезмәтсез яшәп булмый? *(җаваплар)*
- Нинди кеше генә башлаган эшне ахырына кадәр җиткерә ала? (уңган, тырыш, белемле, кечле).

4нче бирем ***Танылган шәхесләр фикерләре:***
- Тормышта эшлисе килмәгән чаклар буламы?
- Ә аннан ничек котылырга? /җаваплар/ (Бары тик эш эшләп).
- Сезнең җавапларны танылган шәхесләр фикерләре белән чагыштырыйк:

- *Эш- кешенең гомерендә иң әһәмиятле нәрсә. Бөтен күңелсезлекләрдән, кайгылардан коткаручы бердән- бер чара- ул эш.* /Америка язучысы Эрнест Хемингуэй/
- *Эшләгәндә үземне шундый бәхетле итеп хис итәм.* / Толстой Л. Н/.
- *Нәр эшне башлау алдыннан әүвәл Аллаһ ризалагын уйла, алай булмаса, кылган эшләренең юкка чыгып заяга китә.* /Хикмәт иясе Локман Хәким/

- Танылган шәхесләрнең сүзләрен ничек аңлыйсыз?

5нче бирем "***Эшләрне күркәм итеп башкаручылар"***

- "Күркәм итеп башкаручыларны" дигәнне ничек аңлыйсыз? (Әйбәт, мактауга лаеклы).
- Башкаларга карата мөнәсәбәтенә һәм хезмәтенә карап кешегә бәя бирәбез. Кеше хезмәткә төрлечә карарга мөмкин. Кем өчендер ул вакытны һәм көчне сарыф итүче мәшәкать кенә. Мондый кешеләр тормышны бушка вакыт уздыруга саныйлар. Ә без башкача уйлыйбыз:
    - *Иң мөхиме, эшеңне яратырга һәм нәтиҗәсе мөмкин кадәр камил рәвештә булсын өчен тырышырга кирәк.* Хезмәтеңнең кемгә дә булса кирәк булуын белү һәм аннан сөенеч алу үзенә күрә бер бәхет. Сезнең туганнар, дуслар, танышлар арасында булган андый тырыш кешеләрне искә төшерегез.
    - *Кеше үзеннән соң башкаларга да файда китерә торган игелекләр калдырыга тиеш.*

    Шул чакта ул үзеннән соң яхшы хәтирәләр калдырачак. Халык мәкалендә әйтелгәнчә: "Яхшылык эшлә дә суга сал, халык белмәсә дә балык белер."
    - *Игелекләребез ул – безнең яхшы гамәлләребез, хезмәтләребез һәм рухи байлыгыбыз.* Ә рухи байлык ул – безнең хезмәт сөючәнлегебез нәтиҗәсе.

    - Без гүзәл дөньяда яшибез. Безнең әйләнә тирәбездә табигать һәм кеше хезмәте нәтиҗәсендә барлыкка килгән матур бер дөнья. Җирнең төп зиннәте – ул акыллы, мәрхәмәтле, хезмәт сөючән кеше. Әгәр барча кешеләр дә шундый булсалар дөньябыз тагында гүзәлрәк булыр иде.

6нче бирем ***"Безнең киңәшләр"***

- Хөнәр турында уйланып йөрүче иптәшегезгә нинди киңәшләр бирер идегез?

/Җаваплар/

- Сезнең фикерләрегезне безнең киңәшләр белән чагыштырыйк:
    - Профессия сайлау- язмышны сайлау шикелле.
    - Кайсы өлкәдә сәләт бирелгән икән, аны үстереп хөнәр сайла.
    - Яхшы уку- булачак профессияга иң ышанычлы нигез.
    - Сайлаган эш күңелеңә хуш килсен, ышасын.
    - Эшеңне яратырга һәм нәтиҗәсе мөмкин кадәр камил рәвештә булсын өчен тырышырга кирәк.
    - Башкаларга да файда китерә торган хөнәр генә сине бәхетле итәр.
    - Үз –үзенә ышанган кеше таулар күчерергә дә үзендә көч таба. Ышану ул- җиңү дигән сүз. Кайсы бала – укуда, кайсы – спортта, кайсы – хезмәттә оста була. Булдыксыз бала юк.
- Бу җәһәттән хезмәткә һәм гади хезмәт кешесенә хөрмәт белән карау бигрәк тә мөһим. Бүген җәмгыятебездә физик хезмәткә кимсетүле караш, ул – акыл сәләте түбән булган кешеләр шөгыле, дип карау киң таралган. Әмма илнең байлыгы – намуслы хезмәт нәтиҗәсе.

7нче бирем Хәдисләр

- Мөхәммәд Пәйгамбәрнең (с.г.в.) хәдисен укып, үз фикерләрегезне әйтегез. Мөхәммәд Пәйгамбәр (с.г.с) әйтә:
    - ***Эшли белмәгән кешегә эш тапшырылса, кыямәт кубуын көтеп торсыннар.***

- ***Кеше ашаган ашаган ризыкның иң хәерлесеәм иң файдалысы маңгай тире түгеп тапканы.***
- ***Эшләрне күркәм итеп башкаручыларны Аллаһы Тәгалә сөяр.***

- Әгәрдә кеше эшен күңел биреп башкара икән, ул үзедә хезмәтеннән ләззәт таба, башкаларга да сөенеч китерә. Күбегезнең игътибар иткәне бардыр – кемнеңдә булса үзенең эшен күңел биреп башкарганын. Мәсәлән, игенчеләрнең хезмәт куюлары, төзүченең берсеннән-берсе матур йортлар җиткерүе. Андый кешеләр, әлбәттә, Аллаһы Тәгаләнең яраткан бәндәләре.

8нче бирем ***“Һөнәр – бер агым судыр, вә ышанычлы дәүләттер”***

- Каюм Насыйри үзенең “Китабәт-тәрбия”сендә: “...һөнәр – бер агым судыр, вә ышанычлы дәүләттер”,- дип язган. Бу сүзләрне ничек аңлыйсыз?

/Җаваплар/

- Кешегә кайсыдыр өлкәдә сәләт бирелгән икән, аңа шул ягын күреп, үстереп, аның булдыклы икәнен, җәмгыяткә кирәк икәнен төшендерү мөһим. Һәркем үзенә яраклы, ошаган хезмәт төрен, һөнәр сайларга тиеш. Тормышта үз юлыңны табу – булачак һөнәреңне дөрес сайлауга бәйле. Яратып башкарган эш кенә яшәешне мәгънәле итә. Синең хезмәтеңнең башкаларга кирәк булуын тою – олы бәхет ул. “...һөнәр – бер агым судыр, вә ышанычлы дәүләттер”.

9нче бирем “*Булачак хөнәргә каршы 7 адым”*

1. Сиңа ышаган профессияләрнең исемлеген төзе. Кайсылары характерыңа, сәләтеңә туры киләләр, күңелеңә күбрәк ышыйлар.
2. Сайлаган профессиягә карата төп тәләпләр исемлеге.
3. Үзеңнең профессиягә карата булган таләпләр:

- профессия – аның илгә, кешеләргә файдасы;
- профессия – минем сәләтләрем;
- профессия- минем булачак вазыйфаларым;
- профессия – эшкә урнашу мәсьәләсе;
- профессия- минем булачак хөзмәт хакым;
- профессия- минем яшәү максатым.

4. Исемлектә булган бөтен пунктларга туры килә тырган профессияне ачыклау (профессия сиңа һәм син аңа туры килүе буенча) .
5. Нәтиҗәгә килгәннәнсоң эти- әниләр, укытучылар, дуслар, психолог белән киңәшләш.
6. Профессия сайланган- бөтен кечеңне максатка юнәлдер:

- уку йортын сайла;
- әһәмиятьле сыйфатларыңны үстерү өстендә эшлә;
- кирәкле уку фәннерне тирәнтен йөрән;
- шул юнәлештәге практик эшне башкарып кара (врачлыкка- кешеләргә беренче ярдәм күрсәтүдә катнаш, укытучылыкка- вожатый булып эшләп кара...);
- үзеңнең “конкурентоспособность”не (иң яхшы специалист булуга омтылышны) арттыру турында хәзерүк уйла.

7. Сиңа туры килә тырган икенче профессияне “запаста” тот.

V. Рефлексия (Йомгаклау).

- Дәреснең темасын искә тешерегез.

- Агач – җимеше белән, кеше хезмәте белән матур. Хезмәткә карата нинди гыбрәтләр алдыгыз?

(“*Эш- кешенең гомерендә иң әһәмиятле нәрсә. Бөтен күңелсезлекләрдән, кайгылардан коткаручы бердән- бер чара- ул эш”*).

- Бу сүзләрне бүгенге дәреснең эпиграфы итеп тактага яздык. Җөмләне хор белән кабатлыйк һәм үзебезнең йөрәкләребезгә гомер буена салыйк, беркайчанда онытмыйк.
- Үзегез өчен нинди нәтиҗә ясадыгыз? *(”Эшләрне күркәм итеп башкаручыларны Аллаһы Тәгалә сөяр”*).

- Шуны исбатлап Локман Хәким сүзләрен искә төшерегез. (Нәр эшне башлау алдыннан әүвәл Аллаһ ризалагын уйла, алай булмаса, кылган эшләренең юкка чыгып заяга китә).

- Димәк, Аллагы Тәгәләнең ризалыгын алыр өчен, бәхетле булыр өчен, авырлыкларны җиңәр өчен һәрбер эшне тырышып башкарырга кирәк. Хөнәрнең кешеләргә күбрәк файда китерә торганын, үзеңә ошый торганын сайларга кирәк.

VI. Өйгә эш.

Өй эшен вариантлап бирәбез:

"Агач – җимеше белән, кеше хезмәте белән матур" дигән темага җавап әзерләп килергә.

Нәселегездә тырыш хезмәте белән хөрмәткә лаеклы булган туганнарны барлагыз. Аларның кайсы якларын син үзенә үрнәк итеп аласың?

Эш, хезмәт турында хикәя, хәдисләрне эзләп табу.